

REPREZENTATÍVNE HISTORICKÉ PRVKY KRAJINY A ICH MANAŽMENT

Tatiana HRNČIAROVÁ¹

Abstract: *Cultural aspects of the landscape can be comprehended as material reality that is the result of permanent influence of man and his activities on natural components. In Slovakia 3 degrees of landscape changes can be noticed: landscape changed very intensively, medium intensively to less intensively. Up to now there have carried over the historical landscape structure with traditional management, that are very valuable not only from national but also international viewpoint (traditional winegrowing, traditional agricultural landscape, traditional mining landscape, landscape with different forms of settlement, buildings etc.). It is necessary to identify and focus on the localities with conserved traditional forms of management and historical landscape structure reflecting particular stages of social development. It is necessary to elaborate the typology of cultural landscape, to map and evaluate the historical landscape structure existing. The effort to conserve the diversity of organisms, ecosystems and landscape ought to lead also to conservation of cultural diversity of nations and cultures – to conservation of material and spiritual values.*

Key words: *historical landscape elements, landscape diversity, traditional land use, cultural landscape management, landscape classification*

ÚVOD

Krajina je jednotný systém priestoru, polohy, reliéfu a všetkých ostatných hmotných prvkov (prírodných, človekom pretvorených a vytvorených) a z ich väzieb vyplývajúcich socioekonomických javov (Miklós, 1998). Kultúrna krajina predstavuje časť prírodnej krajiny pretvorenú človekom počas historického vývoja spoločnosti. Každé historické obdobie vtlačá špecifickú pečať do krajiny, preto aj vytvorené fenomény kultúrnej krajiny sú rôzne. Vznikli ako súčasť životných potrieb človeka a približujú zároveň stále živú históriu ľudskej spoločnosti. Kultúrnu krajinu možno chápať ako hmotnú realitu, ktorá je výsledkom neustáleho spolupôsobenia človeka a jeho aktivít na prírodnú krajinu.

Významným fenoménom kultúrnej krajiny sú historické prvky a mozaiky krajiny s tradičným spôsobom hospodárenia, ktoré svojimi hodnotami sú veľmi cenné nielen z národného, ale aj z medzinárodného hľadiska (tradičná vinohradnícka, agrárna a baničská krajina, krajina s rôznymi formami osídlenia, stavieb a pod.). Nie je dôležité akú krajinu máme chrániť, ale skôr aké aspekty sú najcennejšie a na aký krajinný typ sú viazané (Kender a kol., 2005). Je potrebné identifikovať lokality so zachovanými tradičnými formami hospodárenia, historickými krajinnými mozaikami dokumentujúcimi jednotlivé vývojové etapy rozvoja spoločnosti, ktoré si vyžadujú špeciálnu pozornosť. Historické krajinné prvky a mozaiky veľmi ľahko môžu podliehať zmenám a narušeniu,

1 **Prof. RNDr. Tatiana Hrnčiarová, CSc.,** Ústav krajinnej ekológie SAV, Štefánikova 3, P. O. Box 254, 814 99 Bratislava, e-mail: tatiana.hrnciarova@savba.sk

čím dochádza k ich zániku (proces antropogénny, ale aj prirodzený, napr. sukcesný), alebo chýba ich legislatívne zabezpečenie. Nastúpený proces typológie kultúrnej krajiny môže zmapovať a zhodnotiť na území Slovenska historické krajinné prvky, ktoré pretrvávajú z minulosti až do súčasnosti, pričom v nich sa prelínajú ako kultúrne, tak aj prírodné prvky krajiny. Tvoria jeden neoddeliteľný krajinársky, ekologický a harmonicky vyvážený celok. Najnovšiu typológiu kultúrnej krajiny podľa prírodného a antropogénneho charakteru spracoval Hofierka (2008).

VZŤAHY KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA

Positívum prírodno-kultúrneho prepojenia vymedzených pamiatok a chránených území je v tom, že zároveň zabezpečujú spätosť s históriou a tiež ekologické, krajinárske a estetické hodnoty územia, čím prispievajú k zachovaniu biologickej a kultúrnej diverzity územia, charakteristických črt krajiny, k zabezpečeniu rozmanitosti podmienok a foriem života a záchrane prírodného a kultúrneho dedičstva súčasne. V záujme zachovania nielen kultúrohistorických hodnôt krajiny, ale aj určitého spôsobu hospodárenia / využívania, je potrebné vytypovať regióny, ktoré sa zároveň stanú zdrojom histórie a obnovy prírodného a tiež kultúrneho potenciálu krajiny pre okolité intenzívne využívané územia. Preto myšlienka zachovania kultúrnej krajiny ako celku by sa v súčasnosti mala stať jednou z priorít každého štátu. Na území Slovenska ešte aj dnes nachádzame hodnotné tradičné formy využívania – typy kultúrnej krajiny, ktoré vyplývajú predovšetkým z nezmeniteľných a neobnoviteľných krajinných podmienok každého regiónu. Okrem pamiatok a chránených území prírody existujú doposiaľ málo spracované historické krajinné štruktúry s tradičným spôsobom hospodárenia, ktoré možno označiť ako reprezentatívne historické prvky krajiny, napr.:

- tradičná vinohradnícka krajina (maloblokové vinice, drevené koly, terasy, kamené valy, vinné pivničky a budy)
- tradičná agrárna krajina (mozaikové krajinné štruktúry zložené z komplexov úzkopásových polí, agrárnych foriem reliéfu – medze, terasy, valy a i., lúk, pasienkov, porastov stromov a krovín s roztrúsenými obydliami, senníkmi, salašmi, prístreškami)
- tradičná banícka krajina (štôlne, haldy, závrtý, tajchy)
- tradičná krajina s výskytom rôznych menších stavieb (vodné mlyny, pily, lesná železnica, kovárske dielne)
- tradičná rybníčná krajina (malochov rýb, rybníky, tajchy)
- tradičné formy osídlenia s pôvodnou ľudovou architektúrou (lazy, kopanice, samoty, štále)
- tradičná krajina s kúpeľnou liečbou (sanatóriá, pramene, kúpeľné miesta) a i.

Ochrana krajiny je prevažne spojená s ekologicky optimálnym využívaním územia s dôrazom na ochranu biodiverzity, na vyhovujúcu ekologickú stabilitu priestorovej štruktúry krajiny, ochranu a racionálne využívanie prírodných zdrojov, tvorbu a ochranu územného systému ekologickej stability a životného prostredia. Tradičné formy hospodárenia, vyznačujúce sa zväčša šetrným spôsobom obhospodarovania krajiny voči prírodným zdrojom sa už v súčasnosti vyskytujú len ojedinele, preto je potrebné venovať im zvýšenú pozornosť. Územie s tradičným spôsobom využívania predstavuje pre súčasnú krajinu (kultúrnu krajinu) mimoriadne významný kultúrny, ale aj ekologický potenciál.

Krajina, príroda predstavuje neobnoviteľnú hodnotu – pamiatku, ktorá má budúcnosť, v ktorej je nutné chrániť nielen to hodnotné, ale aj to, čo máme radi (Cílek, Mudra, Ložek a kol., 2004).

Územie s tradičným spôsobom využívania predstavuje pre súčasnú krajinu mimoriadne významný ekologický, genofondový, ale aj kultúrny potenciál. V doteraz platnej legislatíve sa na Slovensku striktne vyčleňujú kultúrne pamiatky, ktoré sú vyhlásené podľa zákona č. 49/2002 Z. z. o pamiatkovom fonde a chránené územia prírody vyhlásené podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. I napriek tomu, že obidva zákony vychádzajú z rezortného prístupu vyhlasovania výnimočných a neopakovateľných území, dochádza k ich určitému prekryvu. K zachovaniu rozmanitosti podmienok a foriem života na Zemi významnou mierou prispieva Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, v ktorom je špecifikované svetové dedičstvo, aj pre tie regióny / krajiny, ktorých kultúrne dedičstvo nezapadá do rámca klasického chápania týchto hodnôt (Dvořáková, Husovská, 2000). Na základe platnej legislatívy možno na území Slovenska vyčleniť nasledujúce kategórie, v ktorých sa prelínajú prvky ako prírodnej, tak aj kultúrnej krajiny:

- **pamiatky historickej vegetácie** (aleje, arboréta, cintoríny, parky, okrasné záhrady) – vyhlásené podľa zákona 49/2002 Z. z., ale zahŕňajú aj hodnoty prírodného charakteru
- **chránené areály** (arboréta, záhrady, parky a chránené stromy) – vyhlásené podľa zákona 543/2002 Z. z., ale zahŕňajú aj hodnoty kultúrnohistorického charakteru
- **lokality zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** – na Slovensku sú 3 lokality (z celkového počtu 6 lokalít) s hodnotami kultúrnohistorického aj prírodného charakteru: Spišský hrad a pamiatky okolia (feudálne sídlo s podhradským mestečkom), Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia (banské mesto s rôznorodými technickými a inými pamiatkami a vodnými tajchami) a Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec (drevené zrubové obytné domy s charakteristickými úzkymi pásmi polí, lúkami a senníkmi). Jedna lokalita je s prevahou len kultúrnohistorických hodnôt (historické jadro mesta Bardejov) a 2 lokality s prevahou prírodných hodnôt (Jaskyne Aggteleckého krasu a Jaskyne Slovenského krasu s Ochtinskou aragonitovou jaskyňou a Dobšinskou ľadovou jaskyňou – spolu jaskynná sústava na území Slovenska a Maďarska a v roku 2007 sú zapísané do zoznamu Karpatské bukové pralesy – slovensko-ukrajinská lokalita).

Právne predpisy o ochrane kultúrnych pamiatok majú vplyv aj na zachovanie historických štruktúr krajiny, historickej vegetácie ako parkov a stromov s významnou dendrologickou hodnotou, ktoré dnes sú súčasťou chránených území (Klinda, 1998). Kultúrna krajina sa posudzuje a chápe ako kultúrne dedičstvo a takto je zaradovaná aj do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (Dvořáková, Husovská, 2000). Podľa tohto Zoznamu možno vyčleniť územie so širším okolím, ktoré zahŕňa v sebe aj značnú časť prírodného prostredia, resp. územia, ktoré je extenzívne využívané človekom. Pri ochrane kultúrnej krajiny je potrebné identifikovať kritériá výberu územia podľa (Dvořáková, Husovská, 2000):

- kultúrnohistorických hodnôt (rešpektovanie existujúcich diel ako hmotnej časti kultúrneho dedičstva)

- historických esteticko-biologických hodnôt (rešpektovanie prostredia existujúcich diel ako súčasť prírodného prostredia pri zachovaní biodiverzity a ekologickej stability územia)
- možného využívania územia (dodržiavanie zásad trvalo udržateľného rozvoja so zabezpečením kontinuity tradičného využívania kultúrnej krajiny).

Historický krajinný prvok/fenomén – je to špecifický prvok druhotnej krajinnej štruktúry s archaickými znakmi a prírodnými a kultúrnymi hodnotami (významnosťou), ktorý predstavuje pozostatok zo staršieho obdobia a v súčasnosti sa primeraným antropickým vkladom viac-menej udržiava, ale nevzniká už ako nový prvok využitia. Spája sa s tradičným využívaním krajiny. V krajine je prvok zreteľne identifikovateľný a možno ho mapovať ako samostatný objekt. **Historická krajinná mozaika** – súbor prvkov, ktoré tvoria v krajine ucelený komplex, je ťažšie mapovateľný po jednotlivých prvkoch, preto ho možno mapovať ako jeden komplex – mozaiku, resp. o samostatnom mapovaní podľa jednotlivých prvkov rozhoduje miera spracovania a účel výskumu. **Historická krajinná štruktúra** – vyjadruje priestorové rozloženie krajinných prvkov a mozaik v rôznom časovom období. Používa sa na vyjadrenie zmien v porovnaní so súčasnou krajinnou štruktúrou. Historickú krajinnú štruktúru nemožno spájať len s historickými krajinnými prvkami a mozaikami, ale ide o priestorové vyjadrenie všetkých prvkov využitia krajiny. **Súčasná krajinná štruktúra** – vyjadruje priestorové rozloženie krajinných prvkov a mozaik v prítomnosti, môže/nemusí obsahovať aj historické prvky a historické mozaiky. Historické prvky a historické mozaiky nemožno spájať len s historickou krajinnou štruktúrou, pretože ich časť pretrvala dodnes a mapujú sa aj v rámci súčasnej krajinnej štruktúry.

TYPIZÁCIA KRAJINY Z Hľadiska TRADIČNÉHO SPÔSOBU VYUŽITIA

Je potrebné identifikovať lokality so zachovanými tradičnými formami hospodárenia, historickými krajinnými štruktúrami dokumentujúcimi jednotlivé vývojové etapy rozvoja spoločnosti, ktoré si vyžadujú špeciálnu pozornosť a mohli by byť perspektívne chránené podľa zákona o ochrane prírody alebo pamiatkového fondu, príp. navrhnuté ako lokality na zapísanie do Zoznamu svetového dedičstva v kategórii kultúrna krajina. Slovensko je z tohto aspektu špeciálnou krajinou, nakoľko sa tu prelínajú prvky pozostatkov dvoch protichodne pôsobiacich systémov kapitalistického a socialistického, ktoré vtlačili špecifické črty formovaniu slovenskej krajiny. Na území Slovenska možno vyčleniť 3 hlavné smery premeny krajiny podľa tradičného spôsobu využitia:

- **málo premenená krajina** – ide predovšetkým o územie poľnohospodársky takmer nevyužívané, ojedinelo ako lúčno-pasienkové hospodárstvo, takmer bez sídiel len s rekreačnými centrami, prevažujú chránené územia prírody veľkoplošného charakteru, malé zastúpenie chránených území pamiatkového fondu ako architektonického charakteru, tak aj historických krajinných štruktúr.
- **stredne premenená krajina** – ide predovšetkým o extenzívne využívanú poľnohospodársku krajinu s vidieckymi sídlami, kde sa zachovali pamiatky prevažne späté so svojim prírodným okolím. Na mnohých miestach sa zachoval ešte stále tradičný spôsob využívania územia s pôvodnou architektúrou. Ojedinelo výskyt väčších centier, prevahu má typické rozptýlené osídlenie. Chránené územia prírody sú zastúpené rozsiahlymi lesnými komplexmi, ale sú aj bez výskytu chráne-

ných území prírody, chránené územia pamiatok sú zastúpené hlavne sakrálnymi objektmi. V tejto časti ide o najväčšie zastúpenie tradičných historických krajinných prvkov a mozaík. Potenciál výskytu alebo vyhlásenia nových pamiatok je vysoký, tvoria ho fenomény krajiny na rozhraní kultúrnej a prírodnej krajiny.

- **silne premenená krajina** – ide o devastovanú, narušenú alebo intenzívne využívanú krajinu, silne urbanizovanú a intenzívne poľnohospodársky a priemyselne využívanú krajinu. Na tomto území sa vyskytujúce pamiatky nemajú zachované svoje bezprostredné okolie, t. j. nemajú zachované ako architektonické, tak aj prírodné podmienky. Potenciál výskytu alebo vyhlásenia nových pamiatok, hlavne kultúrnych, je tu relatívne najnižší. Chránené územia prírody sú málo zastúpené, prevažne len maloplošného charakteru, bez rozsiahlych lesných komplexov, chránené územia pamiatok sú koncentrované hlavne v mestách. Výskyt tradične využívanej krajiny je malý, napr. len ako súčasť vinohradníckej krajiny.

MANAŽMENT TRADIČNÉHO SPÔSOBU VYUŽÍVANIA KULTÚRNEJ KRAJINY

Nazeranie na ochranu pamiatok prešlo postupným rozširovaním sféry záujmu ochrany od ochrany jednotlivých cenných predmetov (ochrana prvku bez vzťahu k jeho okoliu), až na celé stavebné objekty (sledovanie vzťahu historických objektov s ich bezprostredným i širším okolím) (Dvořáková, Husovská, 2000). Identifikovať v krajine územia so zachovaným tradičným spôsobom využívania je významné nielen z ekologického hľadiska, ale tiež z kultúrneho, historického, estetického a krajinárskeho. Hodnota týchto lokalít vyplýva predovšetkým z nasledujúceho:

- nízky stupeň intenzifikácie
- vysoká diverzita krajiny
- zachovaný tradičný spôsob ľudových, technických a iných stavieb, drevených pôvodných obydľí a pod.
- zachované tradičné formy poľnohospodárskeho využívania s komplexmi lesov a ľudovou architektúrou
- významná spoločenská hodnota územia.

Zachovanie tradičnej kultúrnej krajiny je veľmi zložitá a problémová, pretože v mnohých prípadoch pôda, ktorá sa extenzívne nevyužíva, napr. na chov dobytky alebo na zber sena, postupne podlieha úspešným procesom, dochádza k jej zarastaniu a tak k zániku aj bohatej flóry a fauny. Mnohé cenné lokality podľahli intenzifikačným procesom počas kolektívizácie, čím došlo k nenahraditeľným stratám a škodám nielen na prírode, ale aj k zániku historického odkazu našich predkov. Preto záchrana tohto klenotu našej histórie si vyžiada podrobný vedecký výskum, ale aj nemalé finančné investície.

Mnohé lokality na Slovensku sa stávajú pre súčasnú kultúru unikátne, pretože sú svedkami dávnej minulosti, ale popritom tvoria aj neodmysliteľnú súčasť krajiny. Zároveň sa stávajú modelovými územiami pre ekologické hospodárenie a zdrojom obnovy prírodného potenciálu pre okolité intenzívne využívané územia. Nejde len o ochranu siete chránených území, ale naopak o ochranu celých regiónov, kde práve vyvážená hospodárska aktivita podporuje a stimuluje v krajine také ekosystémy, ktoré vznikli a môžu sa udržať iba vďaka nej (Hrnčiarová, 1991). Stratégia kultúrnej politiky by mala podporovať perspektívne rozvojové programy práve regiónoch, ako napr. Zamagurie,

Podpoľanie, Liptovská Teplička a i., resp. ide o presah už záujmov kultúrnej politiky, ale mali by to byť aj celospoločenské záujmy. Hlavný problém možno identifikovať práve v dotačnej politike štátu do týchto regiónov, pretože zachovanie špecifických „kultúrnych“ foriem závisí od spôsobu hospodárenia súkromných roľníkov, ktorí sú nielen záchrancami tradičného spôsobu hospodárenia, ale aj novodobými ekológmi a ochrancami prírody. Z hľadiska zachovania osobitostí tradičného spôsobu využívania krajiny, t. j. zachovania historických krajinných štruktúr a aj kultúrnych tradícií a spôsobov daného regiónu, možno identifikovať manažmentové opatrenia:

- porovnať všetky pamiatky historickej krajiny s kategóriami ochrany prírody, vymedziť pozitívne strety – územie hodnotné z kultúrneho aj ekologického hľadiska – stanoviť kultúrny potenciál územia
- vytypovať, zmapovať a zhodnotiť na území Slovenska historické krajinné prvky a mozaiky, ktoré pretrvávajú z minulosti až do súčasnosti, pričom v nich sa prelínajú ako kultúrne, tak aj prírodné prvky krajiny, čím tvoria jeden neoddeliteľný krajinný a harmonicky vyvážený celok a v ďalšom im bude treba venovať osobitnú pozornosť na zachovanie charakteristického vzhľadu krajiny
- zosúladiť požiadavky spoločnosti s požiadavkami trvalo udržateľného rozvoja so zameraním na ochranu cenných historických krajinných štruktúr
- poskytovať subvencie na rozvojové programy zvlášť v horských a podhorských regiónoch, ale aj v ďalších regiónoch, kde v súčasnosti ešte je zachovaný tradičný spôsob využívania
- podporovať rodinné farmy, ľudové remeslá, propagovať vidiecku turistiku
- presadzovať pôvodný stavebný štýl a podporovať typické prvky ľudovej architektúry, prípadne začleniť aj niektoré prvky z ľudových krojov do prvkov novodobej módnjej tvorby
- zabezpečiť integrovaný informačný systém zachovania kultúrnej krajiny, jeho súčasťou by malo byť aj monitorovanie stavu a dynamiky vybraných zložiek krajiny
- presadzovať nový prístup pri chápaní zachovania kultúrnych hodnôt vychádzajúcich z tradičného spôsobu využívania krajiny, kde sa prelínajú ako aspekty kultúrne, tak aj prírodné
- doplniť a upraviť legislatívu o historické krajinné prvky a mozaiky ako významné kultúrne a prírodné dedičstvo (vytvoriť novú legislatívnu kategóriu) v rámci zákona č. 49/2002 Z. z. o pamiatkovom fonde alebo v rámci zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (vyhlásiť krajinný prvok nielen na základe prírodných hodnôt, ale aj na základe charakteristických čŕt krajiny)
- zabezpečiť medzinárodnú spoluprácu v pohraničných regiónoch pri ochrane tradičnej kultúrnej krajiny
- zabezpečiť nadrezortné riadenie a jednotný legislatívny prístup, ktorý vyplýva ako zo záujmov ministerstva kultúry, tak aj ministerstva životného prostredia a tiež pôdohospodárstva
- zabezpečiť a dodržiavať prepojenie kultúrnych aspektov legislatívy do priestorového plánovania (územného a krajinného plánovania, pozemkových úprav, lesohospodárskych a vodných plánov a pod.)
- zosúladiť urbanistický a architektonický rozvoj územia s krajinnoeologickými podmienkami

- využiť kultúrohistorický potenciál územia a zabezpečiť v ňom optimálny rozvoj s prihliadnutím na špecifiká územia a pod.

ZÁVER

Ochrana tradičnej kultúrnej krajiny prispieva nielen k zachovaniu kultúrnych hodnôt krajiny, ale tiež k udržaniu a zachovaniu biodiverzity a ekologickej stability územia v súlade s trvalo udržateľným rozvojom územia. Medzi hlavné smerovanie v oblasti prírodných aspektov a kultúrnej politiky patrí:

- zmapovať územie, v ktorom bude treba venovať osobitnú pozornosť zachovaniu historických krajinných štruktúr
- doplniť a upraviť legislatívu o historické krajinné prvky a mozaiky ako významné kultúrne a prírodné dedičstvo.

Historické krajinné prvky a mozaiky veľmi ľahko môžu podliehať zmenám a narušeniu, čím môže ľahko dôjsť k ich zániku, navyše chýba ich legislatívne zabezpečenie. Zachovať a pretrvať môžu iba tie územia, ktoré budú mať finančné dotácie, alebo iné zvýhodnenie, preto veľmi ľahko sa môže stať, že môže dôjsť k ich čiastočnému zániku až k likvidácii. Je potrebné spracovať typológiu kultúrnej krajiny, zmapovať a zhodnotiť na území Slovenska historické krajinné prvky, ktoré pretrvávajú z minulosti až do súčasnosti, pričom v nich sa prelínajú ako kultúrne, tak aj prírodné prvky krajiny, čím tvoria jeden neoddeliteľný krajinársky a harmonicky vyvážený celok.

Príspevok je výsledkom riešenia projektu APVV 0240-7 Model reprezentatívnych geoeekosystémov na regionálnej úrovni a projektu SAV-FM-EHP- 2008-03-09 Scenáre vývoja reprezentatívnych ekosystémov krajiny Slovenska v kontexte globálnych zmien.

Literatúra

- CÍLEK, V., MUDRA, P., LOŽEK, V. A KOL. (2004): Vstoupit do krajiny. O přírodě a paměti středních Čech. Středočeský kraj, Dokořán, Praha 112 pp.
- DVOŘÁKOVÁ, V., HUSOVSKÁ, L. (2000): Krajina ako pamiatková hodnota. Životné prostredie, 34, 5, p. 246–250.
- HOFIERKA, J. (2008): Kultúrna krajina na Slovensku. Geografické práce, 13, Prešov, 93 pp.
- HRNČIAROVÁ, T. (1991): Bola raz jedna krajina ... (K rozvoju Zamaguria). Životné prostredie, 25, 4. p. 213–215.
- KENDER, J A KOL. (2005): Návraty ke stromům, vodě a zemi aneb deset let péče o krajinu domova. Program péče o krajinu MŽP. VÚKOZ Průhonice, 80 pp.
- KLINDA, J. (1998): Environmentalistika a právo II. Krátky vývoj environmentalistiky a environmentálneho práva. MŽP SR Bratislava, 1198 pp.
- MIKLÓS, L. (1998): Celosvetové trendy rozvoja starostlivosti o životné prostredie a ich prejav v SR. In: Zborník z konferencie Implementácia trvalo udržateľného rozvoja, ÚKE SAV, Bratislava, p. 73–80.

REPRESENTATIVE HISTORICAL ELEMENTS OF THE LANDSCAPE AND THEIR MANAGEMENT

Summary

The history of the civilization is connected with the history of mankind. The period of prosperity of many important cultures was followed by the period of their disintegration, but almost each civilization left values, too. Each historical period imprints the specific seal on the landscape, so the created phenomena of cultural landscape are different and unique for the given country. Will we manage the unique values of cultural landscape and stabilize the inhabitants with their spiritual life?

The effort to conserve the diversity of organisms, ecosystems and landscape ought to lead also to conservation of cultural diversity of nations and cultures – to conservation of material and spiritual values as well as to conservation of all nations and nationalities. Growth of cities and agglomerations with millions of inhabitants is also “cultural” diversity connected with excessive pressure on natural environment. Cultural traditions ought to be searched and maintain in all their shapes so that there can be preserved the most conserved localities together with historical objects as the witnesses of culture and a manner of living in the past. Historical landscape structures connect the dimension of intelligence of our forefathers and sensitive treatment with natural values. More intensive attention should be paid also to such kind of values and in this sense widen the sites listed in the List of World Cultural and Natural Heritage. They should not be only architectonical gems but also traditional forms of land use in each country where the natural and cultural aspect are overlapped. For example in our country it is winegrowing, grassland-pasture, fishpond etc. landscape typical for the given area. Also the prepared access to European Convention on the Landscape can help in many aspects.

The aim of the contribution is to point at the problems connected with conservation of peculiarities related with traditional land use, traditional way of living and traditional culture – they are connected with conservation of diversity in the widest sense. It is on us to handle the heritage of our forefathers and ensure its surviving also in the next millennium.

Recenzovali: Prof. RNDr. Eva Michaeli, PhD.
Doc. RNDr. et Mgr. Peter Chrastina, PhD.